

VIJFDE HOOFDSTUK.

Wat Mijñheer Franken van de Schelde vertelde.

Iets over de Schelde van haar oorsprong tot Antwerpen. — Berg- en vlakte-stroomen. — De Schelde in vroegere tijd — De bevaarbaarheid der Schelde. — Van Antwerpen naar de zee. — Quarantaine.

's Avonds kwam de heer Franken met eenige kaarten de huiskamer binnen, om naar belofte de jongens iets meer over de *Schelde* te vertellen. Een dier kaarten stelde den loop van den stroom voor van zijn oorsprong tot Antwerpen, zooals ge dien in uw atlas volgen kunt.

„Ge hebt geleerd, dat de Schelde in Frankrijk in den omtrek van St. Quentin ontspringt”, zei vader. „Gewoonlijk letten we weinig op haar loop in Frankrijk en toch is ze er 120 K.M. of 24 uur gaans lang, dat is meer dan de helft harer lengte in België. Ze bespoelt ginder belangrijke steden als Kamerijk en Valencyn, stroomt er door een buitengewoon rijk kolenbekken en vormt er een geschikten vaarweg voor 't

vervoer van steenkool. Maar moest ge er onzen stroom zien, ge zoudt u verwonderen, over zijn gering voorkomen: de Schelde is er een smal riviértje. Zoo vertoont ze zich ook te Antoing, te Doornik, te Oudenaarde, te Gent.

Te Dendermonde betert het, wordt ze 400 M. breed, te Antwerpen 500 M. en te Vlissingen mogen we ze wel eene golf noemen. Later in Oudenaarde zullen we de Schelde tusschen de heuvelen zien kronkelen, maar toch traag, kalm-vlietend; weldra bereikt ze de vlakte en door 't lage land stroomt ze naar zee. De Schelde is dan ook een vlakte-stroom. De Maas mogen we tot Luik een bergstroom noemen, ofschoon ze nog niet kan vergeleken worden met bergstroomen van andere landen. Bergstroomen zijn moeilijk bevaarbaar door watervallen en stroomversnellingen. De Schelde verkeert in een gunstiger toestand. Ze is in 't algemeen voor de scheepvaart uitnemend geschikt. Bergstroomen kunnen gevaarlijk zijn bijv. bij dooiweder, als ze door de gesmolten sneeuw plotseling en snel wassen. Dan overstroomen ze de oevers. Dit is ook 't geval in tijden van overvloedige regens, als 't water van de bergen langs zijrivieren en beken den stroom in enkele uren onrustbarend doet rijzen. Vlaktestroomen zijn zoo verraderlijk niet".

„Maar vader, in 1906 overstroomde de Schelde toch ook talrijke polders", merkte Arthur op.

„Ja, ze heeft ook wel eens rare kuren, of beter ze wordt er toe gedwongen, de menschen last aan te doen en wel door haar moeder".

„Door haar moeder?" herhaalde Alfred lachend.

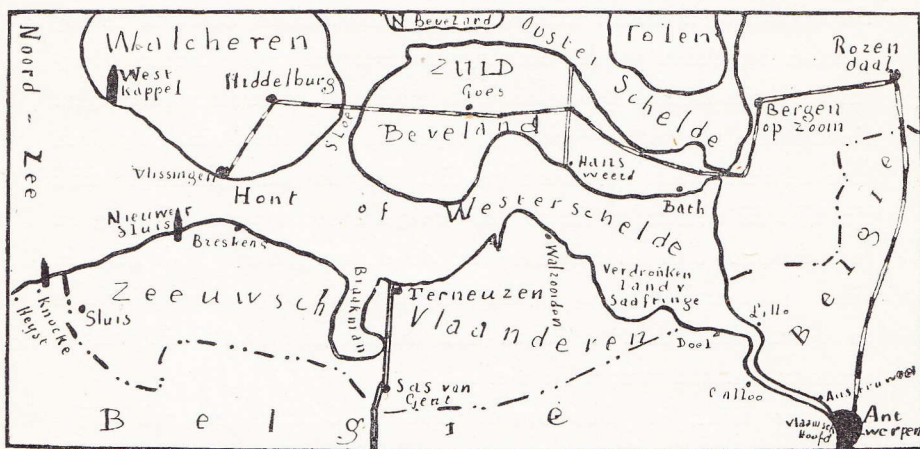
„Ja, zoo noemen we de zee wel eens", hernam Mr. Franken. „Ge weet, dat de zee in 24 uren, dus in een etmaal, twee keeren rijst en twee keeren daalt. ¹⁾ Rijst ze, dan is 't hoog water of vloed; daalt ze, dan is 't laag water of eb. Ebbe en vloed zijn ook in de Schelde merkbaar. Onze stroom daalt en rijst eveneens elke zes uren. Soms is de vloed zeer hoog: we noemen dat springvloed. En gebeurt de springvloed bij fellen Noord-Westen wind, dan stuwt de zee bergen water in den Scheldemond. En ja 't gebeurt dan wel eens, dat de *dijken* of muren

---

1) Vergelijkt met wat er verder verhaald wordt van de zee. (2e deeltje.)

van aarde, die de Schelde in bedwang moeten houden, bezwijken. 't Is eene ramp, want als eene zee bruist het water over 't land, alles op zijn weg vernielende.

In vroeger eeuwen was 't gevaar voor overstroming grooter dan nu. In onzen tijd wordt meer zorg besteed aan 't aanleggen, 't versterken en 't onderhouden der dijken. De Schelde heeft nog al veranderingen ondergaan. Ziet hier eene kaart van haar benedenloop. Ge bemerkt daarop de *Oosterschelde*, nu eene golf of een zeegat, zooals de Hollanders haar noemen. Vroeger was de Oosterschelde de mond van onzen stroom;

De Scheldemonδ.

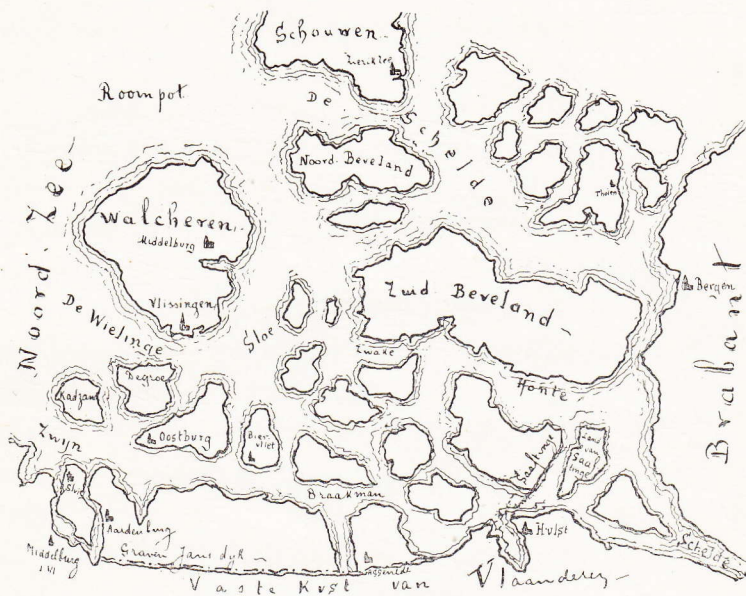
thans echter komt het water langs de *Honte* of *Westerschelde* in zee. De Honte was oorspronkelijk een zandig kustriviertje, Heidenzee genoemd. Bij een vreeselijken storm werd de gansche streek geteisterd. Veel land ging verloren. De Honte werd eene golf, die al meer en meer land afbrokkelde en eindelijk Oostwaarts tot de Schelde reikte. Onze stroom bezat toen twee monden: Ooster- en Westerschelde. En tusschen die monden lagen talrijke eilandjes, zooals ge op deze kaart kunt zien. ¹⁾ Vergelijkt nu eens beide kaartjes! Hoe een gewest toch veranderen kan nietwaar!"

„En is dat de zelfde streek vader!" riep Willem verwonderd uit.

1) Zie blz. 37

„t'Eene stelt Zeeland voor in 1300 en 't andere Zeeland in onzen tijd. Nu is de Wester-Schelde de mond van onzen stroom, want de weg naar de Oosterschelde werd afgedamd ten behoeve van de spoorlijn Vlissingen—Rozendaal. Om aan de schepen van Antwerpen toe te laten toch in de Ooster-Schelde te geraken, en verder naar Rotterdam of Duitschland te varen (en omgekeerd) heeft men door 't eiland Zuid-Beveland een kanaal gegraven. ¹⁾

Langs de Wester-Schelde dus bereiken de zeeschepen Antwerpen.

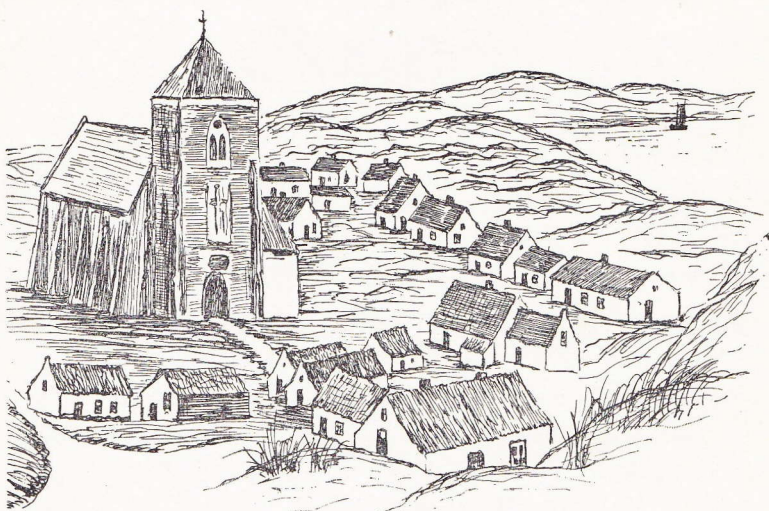
De monden der Schelden in 1300.

Een rivierloods geleidt ze, want in deze golf liggen veel ondiepten : platen en zandbanken, die voor de schepen natuurlijk gevaarlijk zijn. Aan den ingang der Wester-Schelde staan twee vuurtorens, een te Westkapelle op Walcheren, de tweede te Nieuwersluis in Zeeuwsch-Vlaanderen. Deze lichtbaken duiden dus den ingang van den stroom aan. De schepen varen door de geulen of passen, de loods kent die en weet ook de beteekenis van tonnen en boeien, die de platen en zandbanken aanwij-

1) Zie de kaart biz. 36.

zen. Eene zeer groote plaat is het verdrongen land van *Saeftinge*, eertijds eene bloeiende landstreek met eene stad en zeventien dorpen, maar welke eene prooi der baren werd. Langzamerhand wordt 't land van Saeftinghe weer in vruchtbaren akkergrond herschapen. Hoe dat gebeurt en ook hoe de polders langs de Schelde ontstonden, vertel ik u later als we de polders van Vlaanderen bezoeken.¹⁾

Voeren we nu naar Vlissingen, dan kwamen we voorbij *Austruweel*, *Lillo*, *Doel* en het fort *Liefkenshoek*. Te Liefkenshoek is een station der *quarantaine*."

Een dorpje aan den Scheldemond.

„Wat is eene quarantaine, Oom?” vroeg Alfred.

„Wel jongen, quarantaine komt van quarante en beteekent dus veertig. Een schip, dat uit een land komt, waar eene besmettelijke ziekte heerscht, mag de haven niet binnen varen. Vroeger moest het veertig dagen op eene eenzame plaats blijven liggen. Vandaar den naam quarantaine, die aan die afgezonderde plaats gegeven werd. Liefkenshoek is ook eene quarantaine. Maar de vaartuigen, al komen ze uit een land waar eene besmettelijke ziekte heerscht, moeten er zoo lang niet meer blijven, want

1) Zie 2de deeltje.

onze dokters kennen nu betere middelen om zulk een verdacht schip te ontsmetten. Te Liefkenshoek wordt een vaartuig dus onderzocht en zoo noodig ontsmet. De aangetaste schepelingen worden naar een klein hospitaal of lazaret vervoerd en er uitmuntend verzorgd. Ja, jongens 't is noodig, dat er dergelijke gezondheidsmaatregelen genomen worden, want in vroegere tijden werd niet zelden door één schip eene gansche stad en vandaar weer een land besmet, zoodat pest, cholera en andere plagen honderden, ja duizenden menschen grafwaarts sleepten. Te Liefkenshoek nemen sommige schepen, zooals de Congobooten buskruit en dynamiet in. 't Gevaarlijk goedje wordt er met de meeste voorzichtigheid bewaard.

Na Liefkenshoek bereiken de vaartuigen spoedig het Nederlandsch grondgebied. Te Bath komen de Nederlandsche tolbeambten per roeiboort aan boord. En dan zeewaarts voorbij *Terneuzen* en *Vlissingen*, langs de schilderachtige Zeeuwsche eilanden, waar vriendelijke dorpjes hun lief torentje en hun roode pannendaken tusschen 't geboomte vertoonen. Een reisje naar Vlissingen ligt nog in 't vet jongens," zoo besloot Mijnheer Franken.

OP REIS DOOR BELGIË

AARDRIJKSKUNDIG LEESBOEK

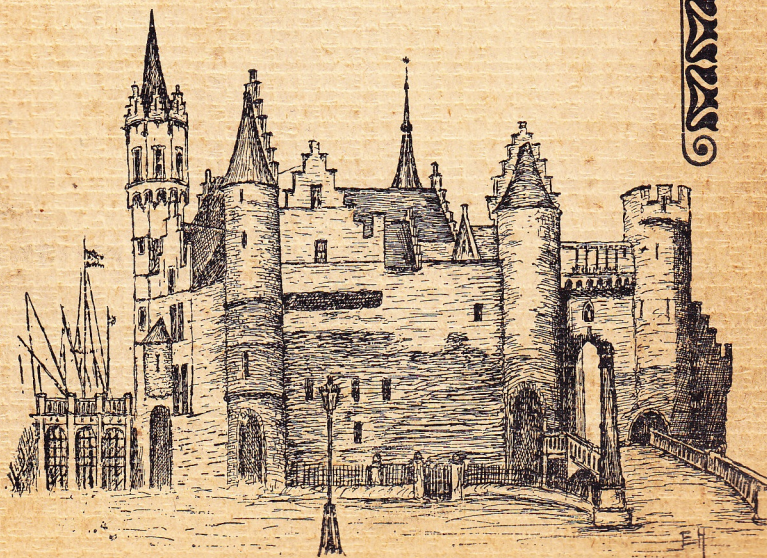
DOOR

A. HANS.

EERSTE DEELTJE.

ANTWERPEN. DE KEMPEN. DE BENEDENSCHELDE.
DE RUPELSTREEK.

OP REIS DOOR BELGIË

Aardrijkskundig Leesboek.

DOOR

A. HANS.

EERSTE DEELTJE.

Antwerpen — De Kempen — De beneden Schelde —
De Rupelstreek.

LODEWIJK OPDEBEEK.
BOEKHANDELAAR-UITGEVER
- - - - ANTWERPEN - - - -